

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема:

„ПРИБЩАВАЩИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ МОДЕЛИ ЗА ДЕЦА С РАЗЛИЧЕН МАЙЧИН ЕЗИК В НЕМСКАТА ПРЕДУЧИЛИЩНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СИСТЕМА“

За присъждане на образователната и научна степен „Доктор“

Професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика)

Автор: Михаела Борисова Ернстбергер

Докторантура в задочна форма на подготовка

Михаела Борсова Ернстбергер е родена в гр. Варна през 1978 г. Завършва средното си образование през 1997 г. в Първа езикова гимназия “Йоан Екзарх”, гр. Варна (с изучаване на немски език). Веднага след това завършва приравнителен курс за следване в Германия в Университет Лайпциг, Щудиенколег Саксония. В периода 1998 - 2002 година изучава Бизнес администрация в Университета в гр. Лайпциг, без да се дипломира, а от 2003 до 2006 година се обучава и завършва магистърска степен отново по Бизнес администрация, но вече в Университета в гр. Мерзебург.

От 2015 до 2018 година Михаела Ернстбергер се подготвя и се дипломира в магистърска програма по Предучилищна педагогика за завършили други специалности във Факултета по науки за образованието и изкуствата на СУ „Св. Кл. Охридски“.

В периода от 2018 г. до момента Михаела Ернстбергер е докторант в редовна, а в последствие и в задочна форма на подготовка в катедра „Предучилищна и медийна педагогика“ на Факултета по науки за образованието и изкуствата в СУ „Св. Кл. Охридски“. Тя е отчислена с право на защита и е насочен към такава след обсъждане на труда в катедра „Предучилищна и медийна педагогика“ на ФНОИ.

Докторантката има и разнообразно професионално развитие. От 2004 г. до 2006 г. е помощник в отдел ревизия и контролинг на Пако Нон Фууд ООД. В периода от 2007 г. до 2010 г. се занимава с продажба на медицински продукти и частно гледане на деца като собственик на фирма в гр. Мюнхен, а от 2009 до 2010 работи като помощник учител в занималня на основното училище “Вителсбах” в Мюнхен, след това и до момента, като помощник в офиса и групата в детска градина в същия град.

Докторантката има участие в семинари и проекти, свързани с нейните научни интереси и конкретната проблематика на дисертационния труд. Творческата ѝ активност е ориентирана към следните тематични области: приобщаване на деца в предучилищна възраст от семейството към детската образователна институция; анализ и сравнение на съществуващите модели в първоначалните етапи на немското образование; баварският план на образование и възпитание на деца в предучилищните образователни институции до тръгването им на училище; преход на децата към първата дневна грижа и миграционният фон на детското заселване

Михаела Ернстбергер има много добри компютърни умения, владее отлично немски език много добре владее английски и руски език, има познания и по испански и гръцки език. Притежава много добри комуникационни умения, придобити по време на работата с деца, родители и колеги в ясла, детска градина и занималня, както и организационни и управленски умения, свързани с отговорности за работата на екип от професионалисти - планиране на работа, спазване на график, организиране на събрания, празници и родителски срещи.

Дисертационният труд е в обем от 361 страници, от които 247 страници основен текст. Той е структуриран в увод, три глави, изводи и заключение, препоръки, библиографска справка и приложения. Литературните източници са представени чрез 213 публикации, от които 3 на български и 210 на латиница. В дисертационния труд са представени общо 18 таблици, 24 фигури и 12 приложения.

Темата е изключително актуална във връзка с това, че вече повече от две десетилетия тече процес на активна миграция на хора в европейските страни. Приемачите държави, в случая Германия, се опитват да приобщават пристигащите мигранти и техните деца, като в този процес един от най-значимите фактори очевидно е образованието (за деца и възрастни в контекста на двуезичността) и функционирането на образователната система.

В **Увода** на дисертационния труд се представя в общ план актуалността на проучваната проблематика и нейни основни аспекти. Акцентира се върху съдържателната взаимовръзка между процеса на успешно адаптиране и позитивния резултат от него за децата с различен майчин език към немската образователната система, и ефективното реализиране на ранното чуждоезиково обучение.

Първа глава „Теоретични основи на изследването“ фокусира вниманието върху два основни аспекта в теоретичния анализ.

Първият от тях е свързан с мисията на предучилищното образование и свързаността ѝ с приобщаването/адаптирането на децата към нова социално-образователна среда. В тази посока е и посланието, че предучилищните образователни институции трябва да насърчават готовността за интеграция и да подготвят децата от семейства с мигрантски корени. Важно е да подчертае разбирането за еднаквите възможности за развитие и образование за децата с мигрантски корени и за децата без мигрантско минало. Акцент е активното насърчаване на децата с намален шанс заради езиковите си умения, като по този начин се постига и друга цел – стимулира се потенциала на двуезичността. Заедно с това интеграцията на мигранти включва не само чисто езиково подпомагане, но и основно е с фокус върху индивидуалността на детето с неговите силни страни.

Вторият от тях се отнася до параметрите на приобщаването/адаптацията към нова социално-образователна среда, разработени в различни модели. Разглеждат се модели на приобщаване/адаптация – теория на привързаността (хода и успешността на адаптацията зависи основно от привързаността на детето към родителите на определен етап от неговото развитие), теория на прехода. (приобщаването/адаптацията се разбира не само като привикване и свързване с новата среда, но и като възможност за придобиване на нов опит от детето), страх от раздяла (страх на детето и страх на родителите - придобитият от родителите опит, свързан с раздялата, се прехвърля върху децата по време на периода на приобщаване) и връзка „възпитател-дете“ (връзката между възпитателя и детето е много съществена в периода на приобщаване/адаптация и е обвързана със средата, в която се полагат грижите, като не е идентична с връзката „родител-дете“).

В началото на първа глава се дефинират понятия и термини, на които се основават теоретичният анализ и технологичното съдържание на дисертационния труд като: интеграция, приобщаване/адаптация, многоезичност, миграция и пр.

Във втора глава „Теоретико-експериментални и организационни параметри на изследването“ се представя програмната ориентация и инструментариума на изследването, които като цяло са адекватни на проучваната проблематика. Основно се използват методите на анкетата и интервюто. В изследването се извършва дескриптивен

статистически анализ на данните, който гарантира добро ниво на обективност, коректност и достоверност.

Интересното тук е, че в тази глава все още на теоретично ниво се представя обосновка за необходимостта от проучване на приобщаващите модели и стандарти в предучилищното образование, касаещи приложението им при децата с мигрантски корени. Прави се анализ и сравнение на съществуващите приобщаващи модели в предучилищната германска образователна система. На територията на Германия съществуват различни модели на приобщаване, които могат да служат като образец за протичането на процеса на адаптиране - Берлинският и Мюнхенският модел. Прави се задълбочена съпоставка между двата модела. Тук е включен и анализ на нормативните документи и правните актове във връзка с релевантни стандарти в германската образователна система на предучилищно ниво по отношение на децата с мигрантски корени. Важна част от тази глава е и представяне на проучване на добър педагогически опит в областта на поведението и уменията на педагозите, както и теоретичен анализ на досегашните международни научни изследвания на разглежданите проблеми и въпроси.

Във втора глава се съдържа и разработеният теоретичен модел на изследването, който се основава на модела на Системата за професионално действие в шест стъпки, в който съществени са анализът на рамковите условия и на ситуацията и потребностите, които са определящи за целите за ориентация, за влияние и за действие, засягащи всички участници в този процес.

Формулираната **цел** успешно ориентира изследването към задълбочен и детайлен анализ на значимата свързаност между културните особености на децата с мигрантски корени и на техните семейства, и процеса на приобщаване/адаптация в предучилищните образователни институции в Германия.

Определените **задачи** на изследването съответстват на проучваната проблематика и на неговата цел. Те са формулирани с фокус върху обосноваването на необходимостта от проучване на моделите и стандартите за приобщаване/адаптация на деца-мигранти, както и върху създаването на теоретичен модел относно процеса и резултатите при приобщаването/адаптирането на тези деца.

Изследователският модел е базиран върху **хипотезата и подхипотезите**, които насочват основно към установяване на зависимости между най-разпространените приобщаващи модели (модели за адаптация) и стандарти в Германия и параметрите на културните и семейните модели, част от които са децата, които се приобщават в

предучилищните образователни институции, както и връзката с адекватните компетентности на приобщаващите педагози.

В трета глава „Анализ на резултатите от изследването“ съдържателните акценти са съобразени с използваните два основни метода – интервю и анкета.

Анализът на резултатите от проведените експертни интервюта с ръководители на предучилищни образователни институции установяват някои особено важни параметри на изследваната проблематика: прилаган модел на приобщаване/привикване в детските заведения (най-разпространен – Мюнхенски модел); предизвикателства при процеса на приобщаване/адаптация (акцентът е върху професионалното отношение на педагогическите специалисти, съобразено с възрастовите и индивидуалните характеристики на детето и стила на възпитание на родителите (особено на мигрантите, не владеещи езика); особеностите при привикването на деца с мигрантски произход в сравнение с германски деца (зависят не толкова от културните различия, а от индивидуалността на детето и представата на родителите за него); успешното привикване на децата е в резултат на реализирана екипна работа (вътрешна - с колегите и външна - с родителите).

Интерес представляват представените данни от анкетата с професионалисти от различни видове детски заведения относно липсата на значими различия между децата с и без мигрантски корени, особено на по-малка възраст и същевременно, наличието на известни трудности при комуникацията с техните родители. Това насочва към използването на адекватни стратегии за взаимодействие като насоченост на процеса на приобщаване/адаптиране основно към индивидуалните потребности (свързани с характера и типа привързаност) на детето, както и повишена степен на комуникация и интензивна работа с родителите в процеса на приобщаване/адаптация. Важен е изводът по посока на педагогическата работа, че за да се положи основата на равноправно участие в германската образователна система, тя трябва да бъде свързана активно и съдържателно с жизнената среда на децата-мигранти и техните семейства, а на основата на компетентностите на педагозите, свързани с различността, те прилагат адекватни мерки за успешно привикване.

Като позитивни моменти в тази глава на дисертационния труд могат да се посочат коректността при представянето на изследователските данни, тяхното обобщаване и визуализиране в диаграми, таблици и графики, съотнасянето на получените резултати към основните моменти в изследователската програма – хипотезите, задачи и пр.

Заключението и изводите обобщават постиженията на дисертационния труд по посока на изведения теоретичен модел и на свързаните с него проучвания относно връзката между културните особености на децата с мигрантски корени и на техните семейства и процеса на приобщаване/адаптиране в предучилищните образователни институции. Изведените **препоръки** притежават определена значимост за педагогическата практика в предучилищните образователни институции и семейната среда на децата с мигрантски корени.

Освен изтъкнатите до тук **позитивни** акценти при представянето на дисертационния труд, могат да се определят и неговите **основни приноси**:

- Аналитично и детайлно е представена теоретичната интерпретация на проблематиката, като акцентът е поставен върху съществуващите различни модели за предучилищно образование и приобщаване/адаптиране в Германия, както и върху теориите за приобщаване/адаптиране във връзка с необходимостта от приобщаване/адаптиране на деца-мигранти.
- Разработен е теоретичен модел с общо, индивидуално, интерактивно и контекстуално ниво при формулирането на цели, ориентирани към процеса и резултатите на приобщаването/адаптирането на децата с мигрантски произход.
- Проведеното изследване, данните от него, изводите и препоръките по отношение на приобщаването/адаптирането на децата с мигрантски произход в предучилищното ниво на германската образователна система, са предпоставка за практическото му приложение, за неговото обогатяване и усъвършенстване.

Въпроси и бележки:

1. Предвиждате ли следващи етапи на изследователска работа по темата на изследването? Какви основни параметри на продължаващо и надграждащо изследване бихте определили?

Представената справка показва достатъчен брой публикации (6) – самостоятелни, като те са свързани с проблематиката на дисертацията. Авторефератът успешно отразява в необходимата пълнота и детайлност структурата и съдържанието на дисертацията.

Процедурата съответства на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Р България и на Закона за научните степени и звания, както и Правилниците за тяхното прилагане. В труда няма плагиатство, налице е оригиналност на дисертацията, няма нарушаване на авторски права и права на интелектуалната собственост.

В заключение, посочените позитивни акценти и приносни моменти ми дават основание да дам изцяло **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** на дисертационния труд, както и своя положителен вот, и да предложа с убеденост на Научното жури да гласува положително за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика) на **Михаела Борисова Ернстбергер.**

София

15.06.2021 г.

Рецензент: .....

/проф. д-р Любослава Пенева/